

DEMOKRACIJA

Velika je prednost ljudi in organizacij, ki nimajo denarja; pomanjkanje jih sili, da izkoristijo vse svoje talente in ves svoj idealizem.

SIR MALCOLM SARGENT

Leto XIII. - Štev. 17

Trst - Gorica, 1. septembra 1959

Izhaja 1. in 15. v mesecu

EISENHOWER V EVROPI

Eisenhower je v Evropi, ki jo je obiskal, da bi pred svojim sestankom s sovjetskimi voditelji Hruščevom obvestil ameriške zaveznike o svojih pogledih in obenem slišal njihove želje in predloge. Predsednik Eisenhower potuje z velikim reakcijskim letalom. Združene države je zapustil preteklo sredo in še isti dan, proti večeru, je prispel na bonnsko letališče, kjer ga je sprejel kancler Adenauer.

Znano je, da je predsednik Eisenhower najprej imel v načrtu skupno konferenco načelnikov vlad štirih velikih zahodnih držav, Velike Britanije, Francije, Nemčije in Združenih držav. Toda De Gaulle, ki ni hotel, da bi na konferenci bil postavljen na isto raven z Zahodno Nemčijo, se je uprl. Sledila je zamisel, da bi Adenauerja in njegove sodelavce povabili v London, italijanske politike pa v Pariz. S tem bi Francija in Velika Britanija izpadli kot nekašni ameriški zavezniki prvega reda, Zahodna Nemčija in Italija pa drugega reda. Toda v ameriškem zunanjem ministrstvu so hitro uvideli, da bi to bila velika napaka. V trenutku ko gre v glavnem za nemško kožo in bodočnost, se takšne gospodarske in politične sile kot je Zahodna Nemčija ne more obravnavati kot drugorazredno evropsko silo. Tako so sklenili, da bo Eisenhower osebno obiskal Bonn in da bo to prva postaja njegovega potovanja po Evropi. Prvotno je bilo namenjeno, da bi se ustavil v Bonnu samo par ur, vendar so naknadno podaljšali predsednikovo bivanje v Bonnu na polnih 24 ur. Adenauer je s tem dobil zaščeno, priznana mu je bila odgovarjajoča važnost in Nemci so z navdušenim sprejemom, ki so ga priredili Eisenhowerju, očitno pokazali svoje zadovoljstvo.

Zanimivo je, da kakšnim navdušenjem so nemške množice pozdravljale Eisenhowerja, ki je bil v vojni vrhovni poveljnik Nemčiji sovražnih armad. Prebile so policijske kordone in pri odhodu iz Zahodne Nemčije, so morali predsednika Eisenhowerja prepeljati na letališče s helikopterjem, kajti po cestah in ulicah, skozi katere se imel peljati, se je nabralo toliko ljudi, da so se bali, da bi se prebil do letališča kvečjemu z veliko zamudo.

V Zahodni Nemčiji je predsednik Eisenhower obiskal zahodnonemškega predsednika Theodora Heussa, pri čemer je bil prisoten tudi že izvoljeni novi predsednik Lübke; udeležil se je slavnostnega obeda v palači Schaumburg, katerega mu je priredil kancler Adenauer, ogledal si je ameriško naselje, v katerem prebivajo ameriške družine uslužbencev veleposlaništva in drugih uradov Združenih držav v Zahodni Nemčiji ter je imel pri vsem tem še okrog štiri ure razgovor z vodilnimi člani bonnske vlade, od tega eno uro intimnega pomenka z Adenauerjem, kateremu je prisostvoval samo tolmáč.

Skupni zahodnonemško-ameriški komunikacije, ki so ga objavili po razgovorih, potrjuje vero obeh držav v pakto o kolektivni varnosti in poudarja, da se bo članstvo v atlantskem paktu nadaljevalo in da bo še nadalje tvorilo vogeln kamen politike obeh držav. Komunikacije opozarja na potrebo o pravični ureditvi nemškega problema na miren način ob upoštevanju želja nemškega naroda.

V razgovorih z zahodnonemskim kanclerjem je predsednik Združenih držav še enkrat poudaril obljubo Združenih držav in ameriških zaveznikov, da bodo branili svobodo in blaginjo berlinskega ljudstva. Na tiskovni konferenci, ki jo je imel v Bonnu, je Eisenhower svez in zadovoljen odgovarjal na vprašanja nad tristo novinarjev. Dejal je, da med razgovori, ki jih je imel s kanclerjem Adenauerjem, ni bilo nobenega znaka o oslabilvi zahodne enotnosti. Dejal je, da sam ne bo stavil Hruščevu nobenih predlogov, ker bo na bližnjem sestanku prepuštil to vlogo svojemu gostu. Če bi mu pa Hruščev res postregel s kakšnimi sprejemljivimi načrti, bo o tem takoj obvestil ameriške zaveznike. Eisenhower namreč noče prihajati na dan z načrti, ki bi se nujno tikali vsega Zahoda, ker se ne bo sestal s Hruščevom kot predstavnik atlantske skupnosti temveč samo kot predsednik Združenih držav. Končno je Eisenhower dejal, da v tem trenutku nočemo zapletati stvari z govoričami o meji Odra - Niša, niti o kakšnih drugi posebnih zadevi, ki bi položaj še bolj zapletla in speljala naše razgovore v področnosti. Sedaj skušamo samo ustvariti nekoliko boljše vzdušje.

OD NEMškega VPRAŠANJA K RAZOROŽITVI

Ta Eisenhowerjeva izjava je zelo značilna. Ze pred predsednikovim prihodom v Bonn je kancler Adenauer presenetil javnost s predlogom, da naj bi vprašanje uravnotežane in nadzorovane razorožitve bilo prvo, ki bi ga morali rešiti pri razčiščevanju z Vzhodom. Doslej se je Adenauer vztrajno upiral vsaki zamisli ustvaritve področij z omejeno oborožitvijo in podobnemu. Zda pa je videti, da je tudi on za to. S tem se je nekoliko približal britanskim stremiljem, ki so si utrla pot tudi v ameriško zunanje ministstvo in se uveljavila tudi v Eisenhowerjevih pogledih.

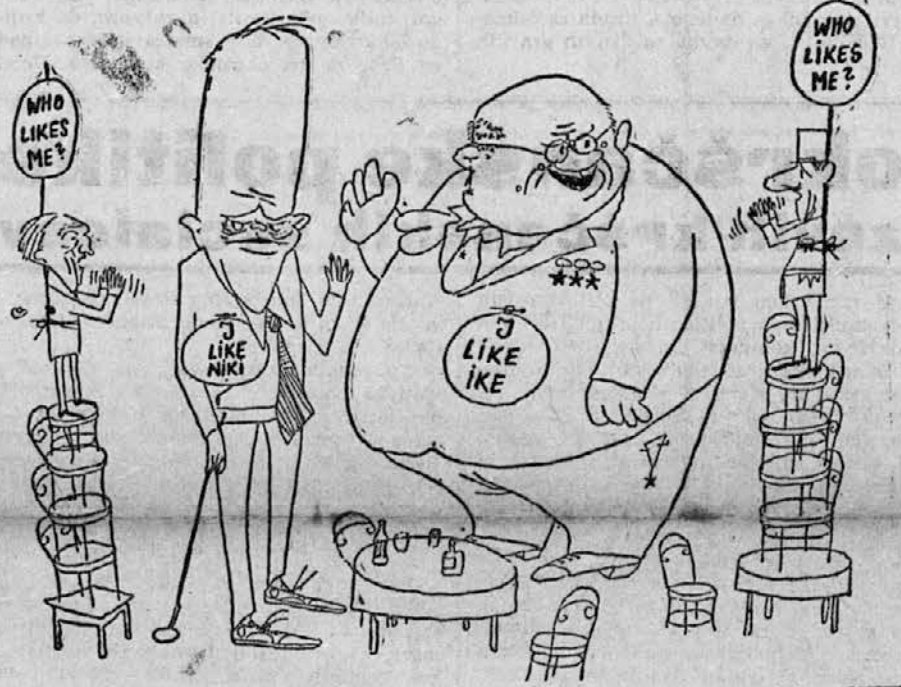
Kako in zakaj se je to zgodilo? Po štiri-

rinajstih letih pogajanj in diplomatske igre, naj bi tudi Bonnu postalo jasno, da v danih okoliščinah ne morejo imeti interesa, da bi ob svojih zahodnih mejah omogočili nastanek velike in močne Nemčije. Podobno je z berlinskim vprašanjem. Rešitev, ki bi zadovoljila eno stran, ne bi zadovoljila druge. In tako ne preostaja drugega kot da se v Nemčiji, z malenkostnimi spremembami, podaljša sedanje začasno stanje; razčiščevanje med Vzhodom in Zahodom pa je se osredotoči na reševanje važnejšega in usodnejšega problema splošne razorožitve. Adenauerju ki je dolgo okleval, da bi dal prednost tej politiki pa nihče več ne bo mogel očitati, da spravlja državo v nevarnost osamitve ali vojne.

Tako se torej zdaj nakazuje, da bodo razgovori med ameriškim in sovjetskim državnim poglavarjem imeli veliko splošnejši značaj in se ne bodo sukali prvenstveno okrog nemškega vprašanja. Gromiko je že v Zenevi podaljšal rok za ureditev berlinskega vprašanja na dve leti in pričakovati je, da bo Hruščev omogočil, da se ga podaljša še daleč naprej. V duhu te politike sta Velika Britanija in Združene države tudi podaljšali do konca leta prekinitev jedrskih poskusov, katere bi sicer zapadla 31. oktobra.

27. avgusta zvečer je predsednikovo letalo pristalo na londonskem letališču, kjer je Eisenhowerja pričakoval ministrski predsednik MacMillan, s katerim se poznata že iz druge svetovne vojne, ko je sedanji britanski premier bil nekaj časa predsednikov politični svetovalec v Severni Afriki. Tudi to srečanje je bilo prirčno. V Veliki Britaniji je predsednik Eisenhower ostal pet dni. V trenutku ko to pišemo še ni izdano poročilo o rezultatih njegovih razgovorov z britanskimi državniki. Prvi dan svojega obiska je predsednik Eisenhower preživel kot gost britanskega kraljevskega para v gradu Balmoralu na Skotskem, zunanja ministra obeh držav pa sta dopolnjevala pripravljala dela za razgovore obeh načelnikov vlad, ki so bili v soboto in nedeljo v Chequersu, letni rezidenzi britanskega ministrskega predsednika.

Eisenhowerjev obisk Veliki Britaniji se danes zaključuje. Medtem ga že pričakujejo v Parizu, kjer se bo srečal z De Gaulleom. Po splošni sodbi bo to najtežji del njegove misije. 3. sept. bo na ameriškem poslanstvu v Parizu sprejel tudi italijanskega ministrskega predsednika Segnija in zunanje ministra Pello, ki mu bosta obrazložila svoje predloge in poglede.

Wolfgang-Peters-Zeichnung: EISENHOWER

IZ VZHODNE NEMCIJE je po podatkih, ki jih avgusta objavilo ministrstvo za begunce Nemške zvezne republike, doslej pribežalo v Zahodno Nemčijo 2.272.919 ljudi. Po ženevski konferenci je začelo število beguncev spet naraščati in samo v taboriščih v zahodnem Berlinu sprejemajo dnevno po 250 - 300 novih beguncev. Približno četrtna beguncev je starih manj kot 25 let.

Nemci, ki žive pod komunističnim režimom, imajo med vsemi evropskimi narodi, kateri so se znašli pod rdečo diktaturo, to srečo, da se lahko zatečejo v drugo, prav tako nemško toda demokratično državo, ki jih sprejema kot svoje ljudi, ne pa kot sumljive in neupravičene tujce. Zato jim je njihova odločitev lažja, ker vedo, da se ne podajajo v brezdomstvo in brezpravnost. Značilno je nadalje, da se število pobegov, ob raznih pogajanjih med Vzhodom in Zahodom, vedno poveča. Ljudje se nekako ustrašijo, da bi se komunizem konsolidiral, obupajo, da bi v dogleden čas nastopile bistvene spremembe, ki bi jim prinesle olajšanje, in se odločijo za odhod, dokler ne bi bilo prepozno.

RADIOAKTIVNOST V ITALIJI ne narašča več. Tako je izjavil tajnik italijanske ustanove za merjenje radioaktivnosti, katere s svojimi 17 postajami stalno nadzoruje radioaktivnost ozračja po vsej državi. Naraščanje radioaktivnosti ozračja, ki jo povzroča posebno radioaktivni dež, se je torej ustavilo. Samo v enem primeru so izmerili radioaktivnost 30 mikromikro Curiev na kubični meter, to je tri četrtine tiste količine, ki jo človeški organizem še prenaša brez škode. Z merjenju v severni, srednji, južni in ostoški Italiji so dognali, da se sedanje količine atomske radioaktivnosti v Italiji lahko smatra neznatne, ker v povprečju ne presega petindvajsetine tiste dnevne količine, ki jo človeški organizem lahko pre-

Dogodki po svetu

naša brez nevarnosti za posledice. O taki količini se znanstveniki sicer še niso zednili, vendar so jo radiologi za zdaj določili na 50 mikro-mikro Curiev na kubični meter zraka. 10. avgusta pa je n. pr. znašala radioaktivnost v Italiji: na severu 0,5 - 2,5 Curia, sredi polotoka 2 Curia, na Siciliji pa 0,5 - 1 Curie.

Skupina italijanskih znanstvenikov pripravlja načrt, po katerem bodo v bližini velikih mest ustanovili nadzorna središča za merjenje okužbe z radioaktivnostjo. Tako bodo lahko že v nekaj urah ugotovili radioaktivno okuženo ozračje nad velikimi mesti. Zda namreč rabijo za to še vedno 24 ur. Nadzorni centri bi merili radioaktivnost v atmosferi, v rekah, ki tečejo skozi mesta, v pitni vodi, v mleku in ribah, ki prihajajo na trg. Gre za nadzorno službo, ki ni važna samo v primeru vojne, temveč postaja nujno potrebna v modernem času, ki bo poznal vedno več atomskih ladij, letal, električnih central in - kakaj ne - nekega dne morda celo avtomobilov.

FRANCIJI je peliko na tem, da bi se še pred morebitnim sporazumom med Vzhodom in Zahodom, ki bi začasno ustavil tekmovalstvo v atomskem oboroževanju, pridobila vstopnico v atomski klub. Zato se pri napovedanih poskusih v Sahari ne bo omejevala na razstrelitev ene atomske bombe, za katero bo uporabljen plutonij, ampak namerava tudi izstreliti raketo za prenašanje atomskega naboja na srednji domet. Raketni izstrelek, ki ga nameravajo preizkusiti, je »Mirage 40«, ki lahko prenese atomsko bombo nekaj nad 2400 km daleč. Francoska industrija bo morda še prej, najkasneje pa v dveh

OB VEČERU ITALIJANSKIH POPEVK V KOPRU SVET SE NI PODRL

Italijanska in Jugoslovanska Radiotelevizija sta, na pobudo italijanskega generalnega konzula v Kopru, priredili dne 25. avgusta javen koncert italijanskih popevk. Čeprav je bil koncert namenjen prvenstveno italijanski narodnostni manjšini v Jugoslaviji, so prireditvi, ki je bila na prostem, na trgu v Kopru, posredno prisostvovali množice gledalcev po vsej Italiji in Jugoslaviji. Prenos koncerta, ki naj bi bil praktičen prispevek in primer jugoslovansko-italijanskega kulturnega sodelovanja na področju manjšinske politike, sta namreč obe radioteleviziji vključili v svoj redni program.

Dogodek je vreden, da ga za beležimo. Prav gotovo se ne moremo, če ga že zdaj ocenimo za enega izmed mejnih kamnov v razvoju jugoslovansko-italijanskih odnosov na tem področju. Čeprav niso bili pevci, ki jih je vodstvo Italijanske Radiotelevizije, v tem poletnem višku njihovega udejstvovanja, lahko angažiralo za nastop v Kopru, razen dvah, treh izjem, nič posebnega, je že sama prireditel kot taka bila nekaj izrednega. Iz nje je vel tako osvežujoč in olajšujoč dih, da smo se posebno pripadniki slovenske manjšine v Italiji, a se je to najbrže godilo tudi pripadnikom italijanske manjšine v Jugoslaviji, nehoti zamislili v tisti enovečerni svet in si rekli: »Takšno medsebojno spoštovanje, enakopravnost in sodelovanje bi moralo vladati pri vseh srečanjih in stikih pripadnikov različnih narodnosti, pa naj gre za reprezentativne prireditve ali potrebe vsakdanjega življenja, pa bi v narodnostno mešanih obmejnih področjih vladalo zado-

voljstvo, zaceljene in pozabljene bi bile stare rane.«

Pobudniki in prireditelji večera italijanskih popevk v Kopru so ob velikem smislu za diplomatski takt pokazali tudi pohvalno mero potrebnega poguma. In to je posebno ohrabrujoče. Besedilo uvoda, povezave in zaključka oddaje je bilo tekoče in lepo, primerno važnosti dogodka. Dopolnilen je bil zaključek, ko se je italijanska napovedovalka poslovala od poslušalcev s slovenskim, slovenski napovedovalec pa z italijanskim pozdravom. Nadvse prijetno in tudi umestno pa je bilo, da je vsa povezava bila dvojezična in smo tako na obeh straneh meje slišali napovedi v italijanščini in slovenščini. Pomislimo samo kakšen truš se dvigne v tržaškem občinskem svetu, če hoče občinski svetovalec, ki je po narodnosti Slovenec, samo vljudno pozdraviti svoje kolege v slovenščini, pa se bomo zavedli, da je bila za odločitev glede dvojezične povezave televizijskega nastopa v Kopru res potrebna primerna doza poguma.

Seveda ni bila ta dvojezičnost nekaj izrednega za prebivalce, ki so spremljali program v notranjosti Italije, ni nekaj novega niti na ozemlju, na katerem živi italijanska manjšina v Jugoslaviji. Za prve kot za druge gre za samoumevno vljudnost in strpnost, ki je običajna pri vseh srečanjih pripadnikov različnih narodnosti. Vsi ti so z večera dobili vtis, da v obmejnih, narodnostno mešanih področjih res teče vse gladko, spoštljivo in vljudno. Zafo si najbrže niti ne morejo predstaviti, da je za nas, ki živimo na italijanski strani meje, kjer vsaj krajevno še vedno prevladujejo činitelji, ki uveljavljajo napram Slovencem politični, kulturni in sploh vsestranski kitajski zid, to bil edinstven dogodek, ki nam je v vsej oddaji napravlil največji vtis.

Enkrat je moral nekdo poskusiti prebiti to oviro, ki jo predstavljajo predsodki preteklosti, katerim ne bi smelo več biti mesta v moderni, k zedinjevanju in sodelovanju usmerjeni Evropi. In tako se je z ekranov televizijskih sprejemnikov tudi po Tržaškem in Goriškem glasila slovenska beseda, ne da bi zaradi tega izbruhnili neredi, trpelo italijansko posameznih središč ali se sploh podrl svet, česar se bojijo tisti, ki se upirajo celo temu, da bi v popolnoma slovenskih vaseh tržaške okolice uvedli na cestah in javnih uradih ter poslopih skromne dvojezične napise!

Kako malo je potrebno, da se zadovolji ljudi! Italijanski Radios televiziji, ki je ob daekovidni podpori italijanskega zunanjega ministristva po povratku Italije v Trst ohranila tukajšnje radijske oddaje v slovenskem jeziku, je treba samo čistitati, da je v sodelovanju s istim vladnim resorom zdaj izvedla tudi koprski poskus sosedskega in narodnostnega sodelovanja, upoštevanja ter razumevanja. Radio in televizija imata danes gotovo največji vpliv na široke množice in prav je, da se z njunimi oddajami seje seme, za katerega samo želimo, da bi čimprej vzkliklo in s svojim obilnim sadom dalo v teh krajih novi dobi svoj pečat.

Vse priznanje je treba izreči tudi pristojnim jugoslovanskim oblastem in Slovencem, ki so prispevali k uresničenju te zamisli, pa čeprav najbrže niso na svoji strani morali premagati toliko

(Nadaljevanje na 4. str.)

Zaradi slabega vremena 30. 8. bomo praznovali

XII. Jesensko slavlje SDZ

v nedeljo, 6. t. m. ob 16.30 na Opčinah - Vabljeni!

VESTI z GORIŠKEGA

Duša in telo demokracije

Koncem avgusta letos je preteklo dvajseto leto odkar so nam komunisti ugrabili nepozabnega Slavka Uršiča. Zločin, ki so ga z ugrabitvijo storili in škoda, ki so jo z njim povzročili nam in slovenskemu narodu zgovorno pričata o visokih vrlinah urednika naše »Demokracije«, katerih so se komunisti bali, ker oni pač ne morejo naprej z vrtilinami, ki dišijo človeka in narod, ampak samo z nasiljem in zahrbtno.

Naš nepozabni Slavko Uršič bo živel večno, ker si je s svojo poštenostjo in s svojo demokratično srčno udanostjo slovenskemu narodu iz demokracije prižgal luč, ki je ob njegovi mučniški ugrabitvi še žareče in svetlo zasijala na nebu pravičnosti in poštenosti kot edini pravi kazi pot narodu, katerega »e, dragi in vzorni Slavko, tako goreče od srca ljubim in se zanj žrtvoval.

Slava njegovemu spominu!

Iz Uršičeve razprave »Misli in demokracija« in iz odlomka »Duša in telo demokracije«, ki ga je objavila »Demokracija« št. 2 z dne 2. maja 1947, ponatiskujemo sledeče:

»Demokracija je humanitetni nazor o človeku in družbi ter načinu življenja in vlade. Demokracija je po svoji vsebini in obliki izraz vere v človeka, v njegovo razumsko in moralno sposobnost razlikovati dobro od zla. Masaryku je demokracija auresničevanje božjega reda na zemlji, ljubezni do bližnjega.

Demokracija ni samo mehanizem, marveč ima tudi dušo, ni samo predpis za tehnični postopek, po katerem naj se izraža in ugotavlja ljudska volja in omogoča vsem državljanom vpliv na vodstvo javnih zadev, marveč je tudi program. Demokracija ni samo plitev stroj, ni samo organizacijska oblika, kot nekateri menijo, marveč je tudi in predvsem ideja, na kateri sloni stroj kot njen zunanji izraz. Svoboda misli, besede, združevanja, svobodne volje, parlament, vlada vsakokratne večine in opozicija manjšine, vse te in druge demokratične svobodine in ustanove so le izraz določenega naziranja o naravnem bistvu človeka, o njegovem osebno individualnem in socialnem značaju hkrati.

Skladnost demokratične oblike in vsebine je nujna, ker se tudi v postopkih in ustanovah demokracije bistveno izražata njena ideologija in duh.

Demokracija ni kakor kakšna gnetljiva snov, kateri lahko poljubno spreminjamo zunanost, ne da bi pri tem spremenili tudi njeno notranjost, niti je samo stroga oblika, v katero lahko spravi poljubno vsebino.

Vsaki demokratični pravici mora odgovorjati ustrezno zakonito demokratično sredstvo za njeno uveljavljanje in vsakemu priznanemu demokratičnemu sredstvu

mora odgovarjati obstoj ustrezne demokratične pravice.

Z demokratičnimi sklepi je kakor s sodbo, ki more biti veljavna le, če je izrečena na osnovi strogo izvednega postopka.

Diktatura v demokratičnem oblačilu je lahko samo karikatura, ki sliči brezumnežu v prisilnem jopiču.

Tito med policijo...

Koncem julija je Tito obiskal goriška jugoslovanska Brda, prav za prav samsko klet na Dobrovem. Ker so nekateri listi poročali o potovanju Tita med ljudstvom, smo dolžni povedati, da ljudstvo niti vedelo ni za prihod Tita na Dobrovo in za njegov odhod.

Brda so bila tistega dne močno policijsko zastražena in razen obiska vinske kleti s poskušnjo briških vin se Tito ni pokazal nikjer in nikomur. Bil je med svojimi ministri, med par predstavniki krajevnih oblasti in med svojo policijo.

Predstaviti se ljudstvu, to je briškim vinogradnikom, katerim jemlje pristno vino po 45 dinarjev, in slišati njihove priitožbe, se Tito ni upal.

Abesinski cesar Haile Selasi v Solkanu

V petek 21. avgusta se je abesinski cesar Haile Selasi v spremstvu predsednika Tita pripeljal z Bleda v Solkan, kjer ga je navdušeno pozdravila velika množica

Slovencev. Sprejem je bil res veličasten in Slovenci so abesinskega cesarja toliko bolj navdušeno pozdravili, ker jih je njegova prisotnost spominjala na vojno, ki jo je leta 1935 fašistična Italija naprtila Abesiniji, in v katero so bili poginili tudi mnogi slovenski fantje. V tistih časih so bili goriški Slovenci priča raznim fašističnim povorkam po korzu. Nosili so slavnega abesinskega cesarja in ga zagajali, gotovi večne zmage in nastanka imperija.

Pa se je usoda bridko maščevala nad fašisti in z njimi nad državo, ki je izgubila vse svoje kolonije. Negus pa se je zmagovit vrnil na prestol in danes obiskuje razne evropske in druge države.

Bivši goriški fašisti, so potuhnjeno molčali ob Negusevem obisku Solkana in Slovenije. Italijanski krajevni listi so prinesli poročila in slike brez komentarja.

Treznji goriški Italijani, kakor seveda tudi vsi Slovenci, so pa dogodek tolmačili pametno in z občudovanjem usode, kateri so priča od leta 1935 do danes.

Družinski davek

Rimsko kasacijsko sodišče je izdalo zelo važno sodbo v zadevi ugotavljanja dohodkov za odmero družinskega davka.

Pri ugotavljanju dohodkov za odmero družinskega davka so namreč občine doslej ravnale popolnoma samolastno. Zda pa je kasacijsko sodišče razsodilo, da morajo občine pri odmeri davčne osnove za družinski davek vzeti za podlago ugotovitve državnega davčnega urada za odmero dohodninskega davka in drugih erarnih dajatev.

Poraz demokrščanske politike in zmaga Milazzovih krščanskih socialcev

Demokrščanska politika je na Siciliji doživela pravi poraz in to po krivdi demokrščanskih prvakov samih, ki so ravnali z Milazzovo skupino krščanskih socialcev samo z vidika osebne nevoščljivosti in strankarske zagrizenosti, ter so klicali na pomoč črnega vraga, da bi z njegovo pomočjo podrl rdečega Belcebuba. Zgodilo se je, da je bil Milazzo izvoljen za predsednika deželnega odbora s 45 glasovi. Pri prvih volitvah odbornikov je bil z velikim številom glasov izvoljen neki monarhist. Demokrščanom je predla slaba, toda namesto, da bi se z Milazzom pogajali, so sovražno zahtevali naj poda ostavko. Tega pa on ni hotel. Pri volitvah ostalih odbornikov je bilo izvoljenih pet milazzovcev, en liberalce in en socialni demokrat. Ta dva sta podala ostavko in tako je deželni zbor izvolil v odbor še dva milazzovca. Tudi namestnikov niso hoteli niti demokrščani niti novi fašisti, niti liberalci in niti socialdemokrati. Iz tega jasno izhaja, da so z milazzovce glasovali tudi takozvani oostrostrelci (franchi tiratori).

V razne komisije so pa bili izvoljeni pripadniki vseh političnih skupin, tudi demokrščani, komunisti in socialisti.

Demokrščani so upali Milazzo in njegovo skupino streti s pomočjo novih fašistov (MIS), pa jim ni uspelo. Zda kričijo oni, in z njimi vsi tisti, ki menijo da so komunisti edini sovražniki vere in demokratičnih svobod, proti milazzovcem ter jih dolžijo izdajstva, sopotništva in sploh vsega hudega.

V resnici je Milazzo zmagal, ker vodi strogo deželno politiko v korist sicilskega ljudstva. Pod pogojem te politike in teh koristi je bil pripravljen sporazumeti se tudi z demokrščani in sploh z vsemi skupinami. O komunistih je dejal, da so trenutno za koristi dežele tudi oni potrebni in ne več kot trenutno.

Milazzo namreč dobro pozna politiko rimske vlade. On ve, da Rim obljubi vse, a obljub le malo spoštuje kar se tiče koristi avtonomnih dežel. Vodstvo demokrščanske stranke očita zda Milazzo, da je proti Italiji...

Stara pesem: kdor ni bil za Mussolinija, je bil proti Italiji; kdor je za deželno avtonomijo, je proti Italiji!

Ne verjamemo, da bi bil Milazzo komunistični sopotnik. On je dober Sicilijanec in se bori za koristi svojega ljudstva. Komunističnih glasov ni odbil, ker predsednik rimske vlade Segni ni odbil glasov novih fašistov.

To so zda dobro razumeli sicilski demokrščani, ki so se te dni zedinili na programu, da desničarjev, novih fašistov in drugih, ne marajo več!

S.

GORIŠKI PREPIHI

Oh ti presneta vročina!

Poletni meseci so res nekaj prijetnega, posebno za tiste, ki razpolagajo s polnimi listnicami: morje, planine, izleti na levo in desno, zabave brez konca in kraja; toda pozabiti ne smemo, da povzroča poletje tudi precej skrbi in takoj bomo videli kakšne.

V prvi vrsti mislimo tu na našega kmeta, ki ve, da so v teh mesecih zelo nevarne nevihte s točo, in z žalostnim očesom zre proti nebu, ko se na njem prično zbirati temni grozeči oblaki. Tudi hišnim gospodinjam povzroča poletna vročina večkrat neprijetne; skisa se mleko, skisa se krompir, fižol prav tako, in še bi lahko naštevali.

Vsekakor pa je najhujše za popotnika, ki je zaradi naglice klobuk doma pozabil in ti reveček gologlav kolovrat po razbeženih cestah, od vrat do vrat, kjer mora za vsako ceno prodajati svojo modrost. Nekaj časa ti možganska črepanja še prenese vso to strašno muko, potem pa oнемogla odpočev... in v njej, o Bog usmiljeni, so skisani možgani.

Položaj je nepopisen: kje razsodnost, kje preudarnost, kje modrost? Zaman: belo, črno, rdeče, dobro, slabo, resnica, laž, pravica, krivica, vse so same mrtve, brezpomembne sence. Kaj storiti? Takoj po rešilni avto, takoj po spovednik!

Po spovedniku? Tega skisani možgani ne prenesejo. Kakor da ni še vsega dovolj. Še kri zavre nesrečniku po žilah. »Tudi on je šel tja preko, - »ona« je namreč demokrščanski poslanec Brusasca, ki je pred kratkim obiskal Jugoslavijo - tudi on je komunistični sopotnik, tudi njega moraš obsoditi, ker je pač imel stike z

V številki 14. smo posneli članek »Klic Triglavu« o rovarjenju hrvatskih ustašev v Franciji. Danes bi našo javnost radi seznanili z mišljenjem naših rojakov v Angliji o tem vprašanju.

Pod naslovom »Cut za mero« piše »Klic Triglavu« takole:

Kaže, da tudi v Angliji in ne samo v Franciji demokratično in jugoslovansko usmerjeni begunci ne moremo razumeti, kako je mogoče, da se ustaško razpoloženje in zločini obremenjeni Hrvati morejo s takim uspehom uveljaviti v francoski javnosti, ne nazadnje tudi v cerkvenih krogih. Za angleške pojme je nerazumljivo, kako more grupa fašistično usmerjenih beguncev pod patronanco francoske Zveze krščanskih delavcev črno na belem klicati »Smrt Srbom«, ne da bi jih za to oblast sama od sebe postavila pred sodišče in ne le prepovedala akademijo. Tudi ne moremo razumeti, da se ni od vseh tisoč udeležencev Stepinčeve proslave v kripti cerkve sv. Odile, ki služi tradicionalno katoliškim predavateljem, niti eden od številnih navzočih Francozov oglasil in javno protestiral proti očitnemu potvarjanju dejstev in izpadom proti pravoslavni Cerkvi, kjer sta se odlikovala hrvatski dominikanec č. g. Dragun in podpredsednik francoskega senata g. Pezet. Zaprepašča dalje, da v času, ko dalekovodni papež Janez poziva k zedinjenju katoliške in pravoslavne Cerkve, pariški pomožni škof daje moralno podporo takemu početju, ko se pod njegovim predsedstvom prireja svečanost in ko piše predgovor Dragunovi knjigi »Le dossier du Cardinal Stepinac«, kjer mrgoli toliko netočnosti in potvorb, da knjigo lahko mirne duše smatramo kot napad na Srbe ne pa obrambo kardinala. Proti

temu, da ima msgr. Rupp gotove simpatije za pokojno avstro-ogrsko monarhijo in da ni naklonjen novim nasledstvenim državam kakor je Jugoslavija, ne bi imeli ničesar, če tega osebnega razpoloženja ne bi mešal s svojim uradnim položajem ravnatelja vsega dušnopastirskega dela med begunci-izseljenci v Franciji. Vse gornje in pa dejstvo, da je bilo treba ukiniti jugoslovansko katoliško misijo, ki ji ni načeloval kak zagrizeni Srb ampak zmerni Slovenec č. g. Nace Cretnik, in jo razbiti na hrvaško in slovensko, namreč kaže, da tu nekaj ni v redu.

Da je tako prišlo do odprtega pisma, ni nič čudnega, čeprav obsojamo pretepanje po cestah, kot so zagrešili vročerni Srbi. Prav je tudi, da so pretežno srbsko akcijo z odprtim pismom podprli v Parizu živeči Slovenci. Preseneča pa, da se akciji ni pridružil tudi poverjenik Slovenske ljudske stranke č. g. Cretnik. Nobenega dvoma ni, da bi bil njegov podpis zanj sila košljivi, ker pač odprto pismo zadeva njegovega predstojnika msgr. Rupa in sobrata Draguna. (V takih in podobnih primerih se vedno vsiljuje vprašanje, če je modro, da so duhovniki tako izpostavljeni v politični stranki, ki ji pripadajo). Toda iz okolice g. Cretnika zvemo, da je imel tehtne pomisleke proti vsebini odprtega pisma in načinu akcije. In tu se z njim v marsičem strinjamo. Ne le, da je spomenica daleč regostobesna in mestoma nepolitično ali celo nepismeno sestavljena, ampak tudi dvomimo, če bi tako izvedena akcija mogla doseči osnovni cilj, ki bi moral biti: kako zmerne in politično zdrave Hrvate ločiti od fašističnih ustašev? V tem pogledu je spomenica odpovedala in bojimo se, da je dosegla baš obratno in da bo vse Hrvate združila pod fašistično zastavo.

Zločin ali kratkovidnost?

Je čisto prav, da so podpisniki jasno izpovedali, da so za demokratično in federativno Jugoslavijo; tega noben umsko zdrav človek ne sme zameriti. Toda če so resnični demokrati, potem morajo tudi dopustiti, da nekateri ljudje niso za Jugoslavijo ampak n. pr. za samostojno Hrvatsko. (V tem ne vidimo nobenega zločina ampak politično kratkovidnost, kajti separatizem pomeni vsaj za naš narod politično smrt). Spomenica je pogrešila, da je hrvaški nacionalizem na silo istovetila z ustaštvom. Ali ne bi bilo modrejše, da bi podpisniki kot demokrati izjavili, da vsakomur dopuščajo njegovo mnenje, četudi je proti Jugoslaviji, - in končno je to vendar stvar političnega prepričanja! - toda ne moremo pa molčati proti temu, da politični nasprotniki uporabljajo fašistične metode s potvarjanjem, podžiganjem sovraštva in podpihovanjem na umore, z ostudnimi izpadi proti pravoslavni Cerkvi in podobno.

Da pri sestavljanju odprtega pisma tudi pojmi niso razčističeni, govori n. pr. komentar k Pezetovemu govoru. Radi bi poznali tisto »nacionalno edinstvo«, za katero so razne setniške veje težile v dobi prve ali druge Jugoslavije. Da bi v zgodovini padli, dokazuje trditve, da je samo »zmaga fašizma... preprečevala demokratskim silam Jugoslavije«, da jo preuredi v federacijo. Tudi je čisto nekaj novega, da je postal hrvaški dominikanec Dragun »bivši Hrvat«, ker je zda avstrijski državljan. Ko ne-ustaški Hrvatje bero takšne cvetke, se lahko zares vprašujejo, kakšna bi bila tretja Jugoslavija, za katero se odprto pismo ogreva.

Toda kljub temu pa spomenica nakuže važno vprašanje: ali je med Hrvati sploh kaj vplivnih ljudi, ki bi upali javno in odkriti obsoditi ustaške zločine in njihovo gonjo proti Srbom pod plaščem raznih masovnih organizacij in manifestacij? Močno dvomimo, da je zaradi molka Hrvatske seljačke stranke ob zadnjih dogodkih v Parizu ugled gg. dr. Mačka in dr. Krnjevića kaj med tujci porastel.

Postavljeno pa je tudi drugo vprašanje, ki smo ga spčetka nakazali in je naslovljeno srbskim avtorjem spomenice: ali bodo kdaj prišli do spoznanja, da je treba Hrvatom priznati, kar jim gre in ne z vsakim Hrvatom, ker je Hrvat ali proti Jugoslaviji, že ravnati kot z ustašem?

ŠOLSKÉ VESTI

Na Nižji srednji šoli (gimnaziji) in na Strokovni šoli v Gorici se jesenski izpiti pričnejo 7. septembra ob 8.30. Vrstni red teh izpitov je razviden iz razpisov na oglasnih deskah na šolah.

Vpisovanje v Nižjo srednjo šolo (gimnazijo) in v Strokovno šolo v Gorici se je pričelo in se zaključilo 25. septembra.

Za vpis v Nižjo srednjo šolo je treba izpolniti vpisno polo, ki jo da tajništvo, ter plačati v tajništvo 800 lir (za šolsko spričevalo, kolek na spričevalu, zavarovanje pri telovadbi in izletu, šolski kino in še drugo); razen tega je treba plačati na pošti: 700 lir za vpis v I. razred, 550 lir za vpis v II. ali III. razred. Poštne položnice se dobijo na tajništvo.

Za vpis v Strokovno šolo je treba tudi izpolniti vpisno polo ter plačati v tajništvo 600 lir (za spričevalo, zavarovanje pri telovadbi in izletu, šolski kino in drugo).

Vsa potrebna pojasnila daje tajništvo v ul. Randaccio št. 22.

Milijarde na morskem dnu

Francoska mornarica je pred kratkim zgradila potapljaško gondolo, ki omogoča potapljanje v morske globine do 4000 metrov pod morsko gladino. Ameriška mornarica pa je kupila potapljaško gondolo prof. Piccarda. Tekma za raziskavanje sveta, ki je vse doslej ljubosumno prikrival svoje skrivnosti, je spet v polnem razmahu.

Oceanske globine segajo komaj kakih 11.000 do 12.000 metrov pod vodno gladino in vendar nam je morsko dno prav tako malo znano kot površine naših planetov. Mnoge uganke so še nerešene. Gotovo je, da bodo bodoči raziskovalci odkrili potopljena mesta, o katerih danes pripovedujejo samo legende. Verjetno bodo drzni potapljači naleteli na še neznane globočinske prebivalce.

Ze pred dvajsetimi leti so radovedneži pričeli s sistematičnim raziskovanjem morskega dna. Brez jeklenih oklepov so tvegali pogumni potapljači obiske morskih globin, opremljeni zgolj z masko in steklenico kisika. S svojimi primitivnimi pripomočki se jim je posrečilo odkriti potopljene ladje z nepreglednimi zakladi. Ladijski trupi, pogreznjeni v morsko blato, ne hranijo samo zlato in dragulje, ampak prežijo na potapljače tudi najrazličnejše nevarnosti. Strah in čudovitost ležita večkrat tesno drug ob drugem.

Castnik ameriške mornarice, Harry Rieseberg, se je specializiral v odkrivanju pogoltnih milijard. Po natančnem studiju je ocenil vrednost potopljenih zakladov na kakih 600 milijard dolarjev. Dolga leta je stikal po vseh mogočih mornariških arhivih in končno se mu je posrečilo ugotoviti točno lego 463 ladijskih razbitin najrazličnejših narodov, raztresenih po morskem dnu vseh oceanov naše zemlje. Pri tem se je dokopal od normanske galere, ki se je leta 852 potopila v Temzi, pa do ponosnega francoskega luksuznega parnika, ki je zgorel 16. maja 1932 v valovih Rdečega morja. Glede zakladov pa so posebno zanimive galione španske kraljevske dvojice Ferdinanda II. in Izabele z zvenečimi imeni »La nuesta senora Concepcion« ali »Santissima Trinidad« itd., ki so se težko oblozene z zlatom vračale v Španijo, pa so jih napadli morskari roparji. Tudi uničenje ladjevja pod imenom »Flota Plataa, srebrne flotile leta 1643, in samopotopitev galione »Vigot« l. 1702 so za iskalce morskih zakladov zanimive nesreče.

Kako ogromni so zakladi na morskem dnu, nam povedo statistike, ki so samo v zadnjih 100 letih zabeležile 217.000 ladijskih potopitev.

Harry Rieseberg pa se ni zadovoljil zgolj z nameščanjem križcev na morskih zemljevidih. Sam je obiskal nekaj ladijskih razbitin na dnu morja. Pri tem je preživel težke minute strahu in groze. Njegov najtežji doživljan se mu je pripetil pri raziskovanju francoske fregate, ki so jo leta 1782 potopili Angličani na obalah Guadeloupe. Na potopljeni fregati je bilo naloženih dva milijona zlatih frankov. Rieseberg se je odločil, da resničnost teh navedb osebno ugotovi. S potapljaško ladjo je odšel na kraj potopitve. O svoji pustolovščini pripoveduje takole:

»Pritrdili so mi šlem in polagoma so me spuščali v globino. Ko sem se pogrežal skozi zlatorumeno morsko plast, se mi je bližala popolna mrska tema. Po dvajsetih potapljaških sunkih sem dosegel morsko dno, in se z električno svetilko razgledoval na vse strani. Res, tu je ležala potopljena ladja. Na morskem dnu se človek ne sme razburjati. Prva zapoved je tu popolna mirnost pa naj se zgodi že karkoli. Bil sem izkušen potapljač in sem se zavedal, da človek v teh globinah lahko naleti na najnevarnejša stvaranja. Saj sem že več kot enkrat naletel na grozotne morske pajke in orjaške morske klobuke, ki z enim samim udarcem zlomijo človeku hrbtenico. Slišal sem

tudi o pošastnem barracudasu, ki je že mnoge potapljače zgrizel do smrti.

Počasi sem se pomikal dalje. Vse je bilo mirno. Na desni strani sem med gmotami koral in skalovja razločil temen kot. Prav taki temni prostori zaslužijo povečano pozornost, kajti nevarnost prihaja često prav iz takih zaklonov. Z vso previdnostjo sem pretipaval morsko dno, preden sem položil drugo nogo, obloženo s svincom. Naprej. Če ste radovedni, kako se človek počuti na morskem dnu, potem si prosim predstavljajte, da stopitate po temni hiši brez luči. Nekje zašumi in prepičati se želite, kdo povzroča nemir. Polagoma se tiptelje proti kraju nemira, pa vas nenadoma nekdo potrepelje po ramih. Sekundo dolgo ne veste, kaj bi počeli, ker vas stresa strah. Potem se opogumite.

Potegnil sem nož in se obrnil. Nato sem večkrat krepko zamahnil. Rezilo je udarjalo na nekaj mehkega, črnega, želatinstega. Zavedel sem se koga imam pred seboj, saj se je proti meni stegovalo kar osem tipalk orjaškega osmonočca. Izgledalo mi je, da prihajajo tipalke z vseh strani, da bi me zajele. Ena tipalka me je zagrabila za levo roko, druga je iskala mojo desnico. Ena sama misel me je navdajala: udarjaj z vso silo na vse strani, preden me tipalke ne ohromijo. Razjarjen sem udarjal z nožem na vse, kar se mi je približevalo. Odrezana tipalka se je zvijala proti dnu kot kača. Tri tipalke se mi je posrečilo odrezati, ali ostalo jih je še dovolj drugih, ki so se dotipavale mojega telesa. Ena se mi je ovila okrog gležnjeve in me spodenela. Orjaško moč te živali si težko predstavljamo. Dvajset minut je trajal boj, štirideset metrov pod vodno gladino. Nepristano sem udarjal z nožem, ali moč pošasti je izgledala neizčrpna. Sam pa sem čutil, kak mi

vidno pešajo moči. Ali naj me v resnici zaduši ta pošast? Iz obupa sem štirikrat potegnil za signalno vrstico, nato sem se onesvestil.

Kasneje so mi sodelovalci pripovedovali, kaj se je pripetilo. Seveda so takoj razumeli, da se v globini dogaja nekaj izrednega, in so pohiteli, da me kljub močnemu valovanju morja čimprej potegnejo na površino. Ko so me imeli že na morški gladini, je osmonočec zadnjič napel vse svoje moči, da bi me potegnil nazaj v globino. Eden izmed posadke jo imenu Tano je zagnal v vodo dolgo vrvo v obliki lasa z namenom, da bi me pomagali potegniti na krov. Nato pa je z bodalom v roki planil v vodo in se vrغل na pošast, ki se je še vedno oklepala mojega omedlelega trupla. Dvoje, je trajal še nekaj časa, nato so končno preostale tipalke popustile in pošast se je v valovih potopila.

Ko so mi sneli šlem in mi vili nekaj poštenih zalogaev konjaka v usta, sem prišel k sebi. Ostal sem zdrav in nepoškodovan. Naša ekspedicija je bila s tem zaključena, kajti nihče si ni želel k ladijski razbitini.

IZLET V SOŠKO DOLINO

Pevsko društvo »A. Tance« iz Nabrežine priredi v drugi polovici septembra enodnevni izlet po Soški dolini. Obiskali bomo Tolmin, Kobarid, Bovec in izvir Soče.

Prijave se sprejemajo v sedežu društva in v trgovini Terčon do 10. septembra.

ODBOR

DRŽAVA BREZ MEJA

Letos praznuje mala Vatikanska država svoj trideseti rojstni dan. Lateranska pogodba med Italijo in Vatikanom je l. 1929 rešila problem, ki je cerkev vzemirjal dolga stoletja: kako ohraniti paščvo neodvisno od posvetnih vladarjev, istočasno pa papeže razbremeniti upravljanja velike in moderne države.

Papež Janez XXIII. vlada - kot oba njegova neposredna prednika - ozemlju, ki obsega vsega 440.000 kv. metrov in ga v celoti obdaja rimsko mesto. Čeprav je Vatikanska država najmanjša na svetu, je njena neodvisnost tako utrjena, da se je umrla papež Pij XII. med zadnjo vojno popolnoma izoliral od vojnih dogodkov, ki so divjali pred njegovimi vrati. Diplomatski zbor 49 držav, ki so akreditirane pri sv. Stolic, je v mejah Vatikana ves čas svetovnega konflikta nemoteno opravljal svoje delo.

Mala država izkazuje vse bistvene lastnosti neodvisnosti: državno ozemlje, narod in oblast nad obema. Papež je absolutistični vladar Vatikana pri izvajanju zakonodajne, sodne in izvršne oblasti. Vatikan ima lastno sodstvo za razsojanje navadnih prekrškov in pregreškov, vendar imajo vatikanske kazenske sodišča zelo malo dela. Le tu pa tam sodijo po kakem žeparju, ki se je pri papeških avdiencah vtihotopil med množico. Navadno pa take grešnike izročajo italijanski policiji.

Italijanski policiji ni dovoljeno nastopati onstran najnižje ploščadi stopnišča, ki vodi s trga sv. Petra v baziliko. Ves obsežen trg sv. Petra pripada Vatikanu. Razen ob posebnih velikih priložnostih dovoljuje papež italijanski policiji, da nadzira tudi trg.

Vatikanske meje so najmanj zastražene meje na svetu. Mejo med Italijo in Vati-

kanom ob vstopu na trg sv. Petra označuje bela črta. Kontrole potnih dovoljenj ne poznajo. Cerkev sv. Petra pa stražijo švicarski gardisti. Tisti, ki želi v pravi Vatikan, mora njegov obisk telefonično potrditi vatikanski funkcionar, ki ga tuje želi obiskati.

Vatikanska država je gotovo najmirnejša državna tvorba na svetu, je pa obenem vojaško najmočnejša država sveta. Polna tretjina prebivalstva (okrog 1000 državljanov je pod orožjem. So to pripadniki štirih vojaških in policijskih zborov. »Zapriseženi smo, da z lastnim življenjem branimo življenje sv. Očeta, vemo pa, da je resnično orožje Njegove svetosti duhovno orožje« pripoveduje zajeten švicarski gardist radovednemu obiskovalcu.

Med trajanjem svoje službene dobe uživa švicarski gardist dvojno državljanstvo: vatikansko in švicarsko. Ostali vatikanski državljani so v Rimu živeči kardinali, papeški diplomatski poslaniki v 60 državah, razni visoki uradniki sv. Stolice ter žene, starši, bratje in sestre odličnih lajkov, ki so nameščeni pri sv. Stolic. Načeloma izgubijo vatikansko državljanstvo tisti, ki so v Vatikanu rojeni in ne opravljajo v Vatikanu posebne službe, ko dosežejo starost 25 let.

Večina vatikanskih državljanov si pridobi državljanstvo z imenovanjem. Izgledalo bi da so vatikanski državljani umirajoči narod. Priliv v obliki podeljevanja državljanstva novim članom sv. Stolice pa kar zadovoljivo krepi novo državo. Vatikansko državljanstvo ima svoje sončne in senčne strani. Nerodna je n. pr. večerna zapora. Vsi prebivalci, ki nimajo posebne dovoljenja, morajo biti ob 22.30 doma. Na drugi strani pa so vatikanski državljani oproščeni vojaške službe v Ita-

MARA SAMSA

Pisateljica in kulturna delavka Mara Samsa je bila rojena 5. novembra 1906 v Trstu. To je bilo v času, ko je veliko večino tržiških Slovencev poživila ena sama misel: slovenska zavednost. Ta misel je gradila v Trstu narodne domove, lastno zasebno šolstvo, industrijska in trgovska podjetja, postavljala sokolske organizacije, narodna društva, pevске zbornice, ljudske knjižnice, hranilnice in posojilnice, bančne ustanove, vzpodbujala obrtništvo in rokodelstvo, številno uradništvo, specializirano tovarniško in pristanjsko delavstvo, vrtnarje in vinogradnike, mornarje in svobodne poklice.

Slovensko življenje je dihlo s polnimi pljuči in pod vodstvom političnega društva »Eđinost« doživljalo kulturni, politični, gospodarski in socialni vspan, kakršnega so bile deležne le zelo redke številne majhne narodnostne skupine po svetu. V takem vzdušju je rasla in se krepila tudi pisateljica Mara Samsa.

Z ostalimi tržiškimi Slovenci vred pa je izpila tudi vse gorje fašističnega razdejavanja vsega, kar so si ustvarili narodnozavedni Primorci. Maturirala je na Tolminskem učiteljskem in je leta 1928 emigrirala v Jugoslavijo, kjer je učiteljevala po raznih šolah na Notranjskem in Stajerskem. V tem času je priobčevala svoje literarne prvence po raznih slovenskih listih in revijah.

Druga svetovna vojna jo je zatekla na Stajerskem, odkoder so jo nacisti pogrnali v Srbijo. Vrnila se je med vojno v Ljubljano. Priključila se je - kot številni drugi Slovenci - Osvobodilni fronti v pričajanju, da je to splošno slovensko narodno gibanje in ne orodje komunistične partije kot se je kasneje izkazalo. Trdno je bila prepričana, da bo po končani vojni zastajala vsem Slovincem svoboda in demokracija. Doživela pa je z ostalimi za-

vednimi in idealnimi Slovenci strahotno razočaranje. Namesto svobode se je po vsej slovenski zemlji razpasel teror rdečega fašizma.

Tudi v vrstah OF je ostala Mara Samsa v srcu do konca zvesta svojim idealom mladih let. Ni se preobrazila, ni zatajila svojega mladostnega idealizma, ni presegla h komunizmu. Ostala je to, kar je bila: zavedna, idealna Slovenka, ki jo je nova »slovenska stvarnost« pritegnila samo toliko, kolikor je s tem lahko služila svojem poslanstvu: utrjevanju slovenske narodne zavesti in vzgoji v šoli in lepoučstvu. S tem svojim vzdržanjem je osramotila mnoge uskoke moškega spola, ki so se v svojih mlajših letih tako radi ponašali s svojo značajnostjo, pa so jo politični konjunkturi prodali za krožnik rdečih paradiznikov.

Tesno in duhovno trpljenje jo je strlo. Izdihnila je na Golniku. Pokopali pa so jo na Kontovelu. Zaman jo kličejo živi uskokci na izpričevanja, ki naj bi zbrisala njihovo mladostno preteklost in jo pregnila s tenčico komunizma. Vsi ti napori so zaman, kajti zgodovine ni mogoče izbrisati, še manj pa potvarjati. Komunisti so jo rekvirirali kot vso dosegljivo kulturno in stvarno premoženje slovenskega naroda.

Naj mirno počiva na kontovelskem pokopališču!

† Olga Vatovec-Panjek

Kdo ni poznal gospe Olge, ki je po smrti pok. očeta Jakoba - iz zelo znane svetoivanske družine - vodila skozi štiri-deset let najstarejšo slovensko veletrgovino Jakob Vatovec nasledniki v Trstu!

Pokojnica je bila energična in večša trgovka, ki je uživala ugled in spoštovanje vseh, ki so jo poznali.

Po prvi svetovni vojni se je poročila s pok. Ivanom Panjekom, ki je vstopil v trdno in stal ob strani svoji soprogi vse do svoje prerane smrti leta 1958.

Pokojna gospa Olga in njen soprog Ivan sta imela za revne in potrebne vedno radodarno roko in ostala bosta pri naših ljudeh in ustanovah v trajnem spominu. Gospo Olgo smo pokopali v soboto, 29. avgusta pri sv. Ani ob veliki udeležbi prijateljev in znancev.

Njenim sorodnikom in tvrdki naše iskreno sožalje!

Umrli je Pavel Golia

Vnovič je posegla smrt v vrste najstarejšega rodu naših književnikov. Dne 17. avg. 1959 je umrl v Ljubljani pesnik in mladinski dramatik PAVEL GOLIA. Rodil se je v Trebnjem na Dolenjskem l. 1887 in je bil po poklicu avstrijski častnik. Kot pesnik se je oglašil tik pred prvo svetovno vojno. Njegove zgodnje pesmi so izražale rahlo življenjsko utrujenost in hrepenenje. V njih je Golia pokazal izrazit pesniški talent. Tudi zoper vojne grozote je spregovoril v liriki kot humanist in Slovenec. V ruskem ujetništvu se mu je poznanje življenja še poglobilo. Po vrnitvi v domovino je izdal dve knjigi pesmi, obe l. 1921. Prva »Pesmi o zlatolaskah«, vsebuje erotične in socialne motive iz življenja velikega prostih, v »Večerni pesmarici« pa so razmišljanja in elegične pesmi subjektivnega in objektivnega značaja. Take pesmi je pisal tudi kasneje. L. 1951 so izšle Golieve »Izbrane pesmi«; uredil jih je in jim napisal potrebno razlago Filip Kalan.

Kot dramaturg Narodnega gledališča v Ljubljani je Pavel Golia uspešno dramaturgiral več pravljič za mladinsko gledališče. Posebno znana je igra »Petrkovice« poslednje sanje, ki je šla - bi lahko rekli - preko vseh ljudskošolskih odrov v Slovenijo. Kot pesnik pa je nemara najbolj uspel s »Snežuljčico«, ki je vsa zložena v tekočih verzih. Pred nekaj leti jo je igralo tudi tržiško Slov. narodno gledališče.

Tovarniška kmetija

V bližini Stuttgarta, v Zahodni Nemčiji leži posestvo s 60 hektarji zemlje, od tega je 60 odstov njiv in 40 odstov travnikov. V hlevih je 60 glav živine: 25 volov in krav ter 10 telet. Nadalje 40 prašičev in 100 komadov perutnine. Posestvo upravlja Švicar z enim vajencem, dvema pomočnikoma, ki obenem vodita tudi motorna vozila. V gospodinstvu je zaposlena ena ženska s kuhinjsko pomočnico.

Posestvo je v celoti mehanizirano z dvema traktorjema 30 in 17 konjskih moči, s kombiniranim vozilom, ki nadomešča konje, s kosilnim strojem in mlatilnico, z nosilnim vozilom in nekaj prikolicami.

Delovni čas traja deset ur in pol dnevno: od sobote devete ure dopoldne, ko pospravijo dvorišče, delo počiva vse do ponedeljka zjutraj. Prašiči dobijo v soboto zjutraj dvojno obilno porcijo krme, ob nedeljah prašičev ne krmlijo. Upravnik posestva je mnenja, da izpraznjeni želodci čez nedeljo samo krepijo prašiče zdravje. Živino dnevno oskrbuje Švicar sam. V hlevu je postavljen stroj za molžo. Tudi ob času žetve se že štiri leta strogo držijo delovnega urnika. S pomočjo poljedelske motorizacije je mogoče v desetih sončnih dneh žito požeti in omlatiti. Tako so tudi ob žetvi nepotrebne spremembe urnika, razen da v sili priskoci na pomoč »kuhinja«.

Nameščenci so z ureditvijo zelo zadovoljni, saj prinaša tudi poljedelskim delavcem petdnevni delovni teden. Lastnik posestva je prepričan, da bi taka splošna ureditev kmetijskega dela dvignila vmeno za obdelovanje zemlje, ki tudi v Nemčiji strahovito pomena. Švicar je poročen in ima na razpolago udobno brezplačno stanovanje.

POD ČRTO

Modri raki

V. Kaverin

Oče je največkrat prihajal zelo pozno domov iz luke, kjer je bil zaposlen kot nosač. Nato je molče povečerjal in že kmalu legel. Zdi se mi, da me je obšlo spoznanje prav v tisti nesrečni noči, ko sem ležal zraven očeta v postelji, spoznanje male čumnate z nizkim stropom, lepe žene, moje matere, s temnimi, razpuščenimi lasmi, ki je z mojo sestro ležala na slamnjači na tleh, in mene samega, sedemletnega pobiča, ki se je stresal od strahu, izlezal iz postelje in se previdno splazil na dvorišče.

Pripravno mesto sem si že davno poiskal in si pripravil vse potrebno, manjkal mi je samo še kos ribe, da bi odšel na lov na modre rake. V naši reki so bila tla različnih barv, in na dnu so živele raznobarvni raki, navolil sem že črne, rjave in zelene. Ti se lovijo z živimi žabami. Ali nebesnomodri - da so tudi taki, to so vedeli vsi vaški bubi - naj bi grabili samo po pokvarjeni ribi. Večraj se mi je končno posrečilo, da sem od kosa mesa, ki je ležal na mizi, neopazno odščepnil kosček. Za ves dan sem ga postavil na sonce; da je bil do večera dovolj smrdljiv, o čemer se je lahko vsak prepričal ne da bi se ga dotaknil. Zato maj bil se nocojšnji lov posrečil. Tako sem hitro stekel k reki.

Na nasprotnem bregu se je dvigala močena stamba z visokim stolpom. Moji prijatelji so zatrjevali, da je v stolpu nekoč prebival sam hudobec; ko pa je vojaška uprava dobila hišo, so bili hudobci prisiljeni na izselitev, in ker so morali

skakati z visokega stolpa, so mnogi od njih šepali. Ponoči - tako so pripovedovali - so prihajali na obrežje, da bi ribičem zmedli mreže in kradli tobak. Ker sem vse to večkrat poslušal, nisem bil prav nič presenečen, ko sem zagledal temno postavo na okenskem zidu. »Kaj počneš tu ponoči?« mi je zaklical dozvedni hudobec. Tudi, če mogel odgovoriti, bi iz golega strahu ne spravil nobene besede iz ust. »Zakaj molčiš, neumni smravec?« sem slišal še enkrat čisto razločno... Tedaj je pokukala luna... To ni bil hudobec, ampak vojak na straži, ki je sedaj urno stekel na most.

Medtem sem navolil že več rakov, vendar modrega med njimi ni bilo. Tedaj sem spet pogledal na most, - tam se je vojak boril s temno postavo, padel na tla, in neznanec ga je čez mostno ograjo vrغل v vodo. Groza me je popadla, zdi se mi, da v svojem življenju še nikoli nisem tako teklo, polovico rakov sem izgubil po poti in prispel domov ves zasopel. Čim bolj narahlo sem odprl vrata in zlezal v temno čumnato. Vsi so spali, moje odsotnosti ni nihče zapazil. Zlezal sem v posteljo, zaspati pa nisem mogel. Naslednje jutro sem doživel dvojne bradikosti: mati je skuhala rake očetu za zajtrk. Tako so odšli po vodi tiste kopejke, ki bi jih izkupil s prodajo rakov. V mojem žepu pa tudi ni bilo več noža, ki mi ga je pred kratkim podaril oče, eno rezilo je bilo odmlajeno. Preiskal sem vso pot do obrežja, ali našel ga nisem.

Proti dvajseti uri sem moral dnevno nositi očetu kosilo v pristanišče. Ko sem čakal zraven njega na izpraznjeno posodo, sta prišla dva mlilnika in dejala: »Ali si ti Gregorjev?« - »Da«, je odgovoril moj oče. »Prijeti te morava, ker si ponoči umoril človeka.« Oče, ki je bil prepričan o svoji nedolžnosti, mi je mirno dejal: »Sanja, pojdi domov in povej materi...« Tedaj se je spomnil, da ne morem ničesar povedati, ker sem bil »muztaste«. Te besede pri nas niso nikoli izgovorili, vedno so upali, da bom nekega dne le prišel govoriti. Upravnik pristanišča je nato dejal očetu: »Šel bom z njim in povedal tvoji ženi, le miren bodi, vse bo po objasnilo.«

Po tolikih letih, ki so med tem pretekla, mi je še vedno tesno pri duši, ko pomislim, kako je mati sprejela vest: ni jokala, z glavo je tolkla po steni, nato je padla na posteljo in obležala kot mrtva do večera. Njena sestra se je preselila k nam, da bi skrbela za nas otroke. Mati je dnevno hodila po uradih, da bi kaj podrobnejšega zvedela. Dejali so ji: v bližini mosta, kjer so našli umorjenega vojaka, je ležal star žepni nož z vrezanim očetovim imenom, tudi sledovi čevljev so vodili k naši hiši. Moj Bog! Če bi mogel govoriti! Moje pokazovalne govorice ni nihče razumel, in mojega očeta so obso-dili na dosmrtno ječo. Stanovanje v mestu smo morali zapustiti, mati je dobila službo, moj sestro in mene pa so poslali v našo domačo vas, kjer je imel oče majhno hišico. Tam sva živela sama, neka stara sosedja pa je skrbela za naju.

Ko sva se nekega večera spravila spat, je prišla tuliti burja v dimniku, nato pa je zajel vso vas silovit snežni metež... pa je potrkalo na okno. Prepričan sem bil, da je sosedja, zato sem vrata nekoliko odprl: v sobo se je prižibal ves zakrinkan možakar, tako premrznil, da se je komaj zvekel do ognjišča, potem pa je omahnil

na tla. Moja sestra je zavrela vodo, oba sva mu z žličko vili vala pripravljen čaj v usta. Prišel je k sebi in dejal: »Kaj sama stanujeta tu?« Nato je takoj spet zaspal, in tudi midva sva se vlegla. Naslednje jutro nama je pripovedoval, da je zdravnik, ki se je izgubil v snežnem mežetu in bi rad kar ostal pri naju, če mu obljubiva, da njegova bivanja ne bova nikomur izdala. Meni ni bilo težko molčati, moja sestra pa je tudi držala dano besedo... Bilo je v času, ko se je v deželi »drugače mislečim« slabo godilo; da je najin gost spadal med take, sem razumel šele kasneje, ko sem odrasel. Bil je to vesel človek, iz čebule in vžgalnice nama je izdeloval najrazličnejše živali, iz kruha nama je gnetel miške in nama razkazoval najraznovrstnejše umetnine. Mene je vprašal ali sem mutast in tudi gluha? Z znaki sem mu dopovedal, da dobro slišim. »Potem se boš tudi govorjenja naučil. Ponoči enkrat: ma, da...« Posrečilo se mi je ponoviti oba zloga, in z dolgotrajnim, dnevnim urjenjem sem se naučil izgovarjati besedo za besedo...

Ko sva se neko jutro s sestro zbudila, je najin tate priljubljeni gost izginil, in nikoli več nisva o njem še kaj slišala. Vendar sem se sam marljivo učil dalje, obšla me je ena sama misel: če se bom dobro naučil govorjenja, bom ves dogodek o izgubljenem nožu povedal na pristojnem mestu in tudi to, da sem bil sam priča umora. Prerokovanje zdravnika se je uresničilo, mutavost sem premagal, vendar se je na mojo neizmerno žalost to zgodilo prekasno: oče je kratko pred tem v ječi umrl... Tajinstvenemu gostu pa sem vse svoje življenje ohranil občutek največje hvaležnosti...

Kako se godi Koroškim Slovincem Š O L S K E V E S T I

(Koroško pismo)

Naši avstrijski politiki in naše časopisje je izredno iznajdljivo v prikazovanju položaja slovenske manjšine na Koroškem tako lastni javnosti in še v večji meri tujini - v najslabših barvah. Nikjer se - po modrovanju te gospode - nobeni manjšini ne godi tako dobro kot Koroškim Slovincem, ki da se nimajo nad čem pritoževati. Tisti, ki se pritožujejo, so »plačani hujšakci in nezadovoljnice«. Gospod Graf pa je na nekem zborovanju izustil takole modrost: »Komur na Koroškem ni všeč, lahko deželo tudi zapusti, naše meje so noč in dan odprte!« Kaj bi bilo, če bi v demokratični Italiji ponavljali take nacifasistične duhovitosti glede nemške manjšine na Južnem Tirolskem?...

Meseca julija letos je koroška dežela na vlada sprejela nov šolski zakon za dvojezične šole. Pri tem so se govorniki obeh vodilnih strank trkali na prsa, češ kako širokosrčen je novi zakon.

Kako se bo zakon izkazal sedaj na pragu novega šolskega leta? Vsi šolarji bodo morali biti na novo prijavljeni za slovenski pouk. Obstoj upravičenca bojažen, da bo spričo gospodarskega pritiska še manj otrok obiskovalo slovenski pouk kot pa jih je ostalo po odjavi v jeseni leta 1958. Razne nemškonalne organizacije bodo že poskrbele za odgovarjanje propagandno, primeren pritisk in grožnje.

S prijavi na koroškemu pouku je na Koroškem približno tako kot po komunističnih deželah s prijavljanjem k verskega pouku. Uradno vlada verska svoboda, ta je zapisana celo v posameznih državnih ustavih, gorje pa tistemu od države odvisnemu podložniku, ki bi svojega otroka poslal k verskemu pouku. Takoj bi izgubil svojo službo in se moral oprijeti kakršnegakoli dela.

V Avstriji z vso lahkoto odpuščajo Slovence z dela, ki si zate izidejo del izven Koroške. Če nas zajame brezposelnost ne bo nobenega delavca več, ki bi svojega otroka poslal k slovenskemu pouku. Tak je položaj slovenske manjšine na Koroškem, ki se ji tako »dobro« godi.

Celovški ordinariat se je udal zahtevi avstr. ljudske stranke in določil, da se tudi verstvo poučuje dvojezično, kar je pravi škandal. Odgovorni ljudje na ordinariatu postopajo s takim ravnanjem proti naravnemu in božjemu pravu; izgleda, da jim je kar všeč, da slovenstvo izgine v deželi. Cerkvene davščine pa seveda radi sprejemajo tudi od Slovincem, in pri zbirkah za religiozne namene je tudi slovenski denar dobrodošel. Pri tem je treba še pojasniti, da prispeva v take namene slovenska Južna Koroška relativno več kot nemška Severna Koroška. Na ordinariatu so prepričani, da bo »koroška enotnost« zanjama, ko bodo po cerkvah pridigovali samo v nemškem jeziku. S pomočjo dvojezičnega verskega šolskega pouka želijo doseči po slovenskih farah dvojezično službo božjo in to bi bil drugi cilj. Da, da gospode na ordinariatu vodi še vedno duh solnograških in passauskih škofov 9. stoletja, ki so tri leta držali sv. Metoda v zaporu. »Pri Nemcih je krščanstvo zgolj zunanja politura - od tisoč let dalje so ostali v svoji notranjosti pogani!« To je napisal l. 1937 Fr. W. Foerster v svoji knjigi »Evropa in nemško vprašanje«. Na žalost je pisal resnico. Danes v Gospodovem letu 1959 postopa nemška duhovščina na koroškem ordinariatu prav tako kot v srednjem veku.

Glavno odgovornost za tako stanje nosi generalni vikar Kadras, ki sam dobro govori slovenski in se na obiskih v Vatikanu pogovarja s tamkajšnjimi slovenskimi duhovniki v slovensčini ter jim popisuje povsem izmaličeno resnico o razmerah na Koroškem. Leta 1957 je gospod vikar razposlal okrožnico koroškim samostanom in jim priporočal naj pridno molijo, da oblast ne dovoli otvoritve slovenske gimnazije v Celovcu. Osebo je na Dunaju zamenjal intervenciral proti slovenski gimnaziji. Zdi se, da so mu koroški nacisti precej prirasli k sreči.

Tako se dejanske razmere na koroškem ordinariatu. Južni Tirolci so mnogo na boljšem, ker imajo v Brixnu lastno škofijo. Z silo imajo lastnega pomožnega škofa s sedežem v Boznu. Dokler je področje južno do Drave spadalo pod goriško škofijo, je bil položaj neprimerno dober. Danes bi bil slovenski vikar za dvojezično področje Koroške nujno potreben, zelo dvomljivo pa je, da bi ga Slovenci dobili.

Gospodje na krški škofiji so pred dvema letoma odklonili posvečenje teologu Markiču iz Globasnice, moral je na posvečenje v Ljubljano. Ordinariat načrtno pošilja zavedne slovenske novomnašne v nemške ali pomembne župnije. Po slovenskih farah pa namešča mlačneže. Tak je n. pr. slučaj novomnašnika Gortschiga iz Dravske doline. Ta duhovnik izhaja iz slovenske družine, v semenišču pa se ni mnogo zanimal za slovenski pouk. Trenutno je kaplan v Pliberku in poučuje po okoliškiholah in tudi v samem Pliberku. Po šolah propagira nemški katekizem mesto slovenskega. Kaj bo s tako slovensko mladino, če je duhovnik ne navdušuje za materin jezik?

Če se slovenski duhovnik zavzema za slovenstvo kot deluje n. pr. gospod Srieen, mu delajo samo sitnosti. Lansko jesen je za časa proslulega odjavičanja dejal v cerkvi med drugim tudi tole: »Vera je naša luč in materina beseda je njen ključ.« Nemškotari so za prijavitelji kriminalni policiji. Policija pa ni mogla do živga, denuncianta pa ni prišla za besedo. Take razmere spominjajo na nacistične case.

Kaj naj tudi pričakujemo od Koroške? Od vseh avstrijskih pokrajin, je bila Ko-

roška najbolj nacistično okužena dežela. Od leta 1946 dalje poučujejo na Južnem Koroškem vsi nacistični učitelji, če že ne v isti občini kot pod nacizmom pa v kaki drugi. V Smihelu pri Pliberku je od spomladi 1946 šolski voditelj isti kot je bil pod nacisti. Piše se Loser in je po rodu Kočevar. Med nacistično ero je stalno zmerjal duhovščino in šikaniral šolarje, ki so stregli v cerkvi. Ko so med vojno nacisti sestrelili kako ameriško letalo, je otrokom žugal: »Če opazite letalca s padalom, takoj alarmirajte vas, da vaščani s krampi in lopatami pobijejo Amerikance ali Angleže!«

Takšna je bila vzgoja učitelja Loserja! In tak nacist poučuje v demokratični, nevtralni in od Hitlerja okupirani Avstriji. Čudno je, da se niso Angleži med dolgoletno okupacijo nikoli zanimali za g. Loserja in za ostale koroške nacistice. Slovinci so bili tako dobronamerni, da niso proti učitelju napravili nobene ovadbe. To je škibkost Koroških Slovincem. Radi pozabljajo vsa nacistična preganjanja. Nemci si to razlagajo kot strah in zato so tudi vedno predrznejši.

Boj Slovincem na Koroškem za pravico do življenja je samo del velike nemško-slovenske borbe v Evropi. Nemški imperializem je bil sicer leta 1945 z zavezniškimi zmagami uničen, vendar ne tudi na duhovnem področju. Ideologija »pritisla na vzhod in jug« je v nemškem narodu ostala neokrnjena. Zavezniška prevzgoja je bila l. 1949 likvidirana. Spričo naraščajočih napetosti med Vzhodom in Zahodom so bili zavezniškimi ostanki vojaškega in nacionalističnega nemškega razpoloženja dobrodošli. Zato ni nič čudnega, če nacisti po odhodu zavezniških čet iz Avstrije vedno predrznejše dvigajo glave.

Na žalost so vsi Avstrijski kakorkoli protislovensko usmerjeni. Dediščina stare monarhije, ki je zajela celo obrobne Slovence v sami Sloveniji, ki so v vrstah starejših generacij protislovensko usmerje-

ni. To so rezultati nemškonacionalistične šolske vzgoje. Socialisti se sicer postavljajo z internacionalno, v praksi pa so, posebno na Koroškem prav tako protislovensko nastrojeni. Deželni glavar Wedenig se sicer trudi, da bi bil objektivni, ali krajevni funkcionarji so po vrsti Slovincem sovražni ali vsaj brezbržni za slovenske koristi. Avstrijska ljudska stranka je načeloma protislovensko usmerjena. To se je ponovno izkazalo na Dunaju za binkošti na zborovanju Sudetskih Nemcev. Casopisje avstrijske ljudske stranke neodvisen tisk in tudi nacistična publicistika propagirajo obnovev avstro-madžarske monarhije, ki jo prikazujejo kot vzor bodoče ureditve Evrope. Kako se je takrat Slovanom godilo, nam ne pričajo samo stari časopisi, ampak razmere, v katerih živijo Koroški Slovinci.

Za 600.000 Čehov na Dunaju je mačehovska Avstrija leta 1910 dovolila otvoriti ene same »privatne ljudske šole«. Po severnih vaseh na Nižje Avstrijskem bi se ob nadaljnjem obstoju avstro-madžarske monarhije polagoma povsem germanizirali. Na Južnem Stajerskem je nemški Schulverein vzdrževal nič manj kot 45 šol. Nemške kolonije so se neprestano širile na škodo slovenskega življa. Tu so Nemci nameravali opraviti isto raznorodno delo, kot so ga na Poznanjskem, kamor so do l. 1914 naselili 150.000 nemških kolonistov. Gradili so most nemških vasi od Gradača čez Maribor, Ljubljano v Trst, da bi si osvojili Jadransko morje! Mnogi Slovinci, ki sanjarijo, naj si prečitajo Taylorjevo knjigo »The Habsburg Monarchy«, kjer je dokumentarno ugotovljeno, da pri trialističnih načrtih Francina Ferdinanda ni v tretjem delu avstrijske monarhije Slovincem. Tretji del je obsegal zgolj Hrvaščino, Bosno, Hercegovino, Dalmacijo in Slavonijo. Niti Istre niso vključili v te načrte. In kaj bi bilo s Slovinci po drugi svetovni vojni, če ne bi bilo Jugoslavije...

POLITIKA IN KULTURA

Popotnica razumnikov predsedniku Eisenhowerju

Innsbruck ni samo idilično letoviško mesto s številnimi izletniškimi čudovitostmi alpske idile, ampak je med počitnicami tudi shajališče mednarodnega kulturnega sveta. V Mayrhofnu deluje že vse počitnice nekaka počitniška univerza, ki prireja najrazličnejše tečaje političnega, gospodarskega, socialnega, lingvističnega, filozofskega, geografskega, prirodoslovnega in splošno znanstvenega značaja. Tu je zbranih več sto zastopnikov, akademikov, profesorjev, juristov, filologov, zgodovinarjev, naravoslovcev, lingvistov itd. kakih 45 narodnosti.

V bližnjem idiličnem Alpbachu pa je v teh dneh potekal univerzitetni teden z otvoritvijo Mednarodne knjižne razstave. Predmet letošnjega univerzitetnega tedna so bili referati in diskusije o glavni temi pod naslovom »Kultura in politika«. Mednarodno knjižno razstavo je otvoril pesnik Arthur Koestler, žurnalist in pisatelj svetovnega slovesa, ki je bil v letih 1931 do 1937 prepričan komunist, po spregledanju pa je odločen zagovornik demokracije. Arthur Koestler je med drugim dejal tudi tole:

»Navadno pričakujemo od človeka, ki odpira knjižno razstavo, da v nekaj zvečnih stavkih izraža moč duha in moč besede nad materijo. Verujem v obe moči, in verujem tudi, da večina tu prisotnih veruje v obe veseleži. Zdi se mi pa, da tisti, ki upravljajo z usodo, ne verujejo niti v moč duha niti v moč besede, čeprav to pogostokrat zatrjujejo.

Kako naj si drugače razlagamo dejstvo, da je v dobi, v kateri se ljudje gibljejo z zvončeno naglico in se zvoki prenašajo s svetlobno hitrostjo, v dobi, v kateri so meje luknjave in je svet dosegel višino kulturne osmoze - kljub temu svobodni promet besede blokirani z nevidno granitno steno, ki poteka okrog naše zemlje? In kako je mogoče, da trajajo na paradokso stanje že štirideset let: več kot eno človeško pokolenje?

S tem, da samo drugi strani pripisujemo vso krivdo, ne pridemo nikamor. Riba je riba, jež pa jež, in totalitarna država je totalitarna država. V naravi je jež, da postavlja igle proti nasprotniku, in v naravi totalitarne države je, da se obdaja z bodičasto steno cenzure, motilnih radijskih oddajnikov in mejnih zapor. In prav tako tipično za totalitarno državo je, da se proti fizičnim grožnjam razdružuje pogumno, strahopetno pa proti nevarnosti, pred katero se upravičeno trese: proti besedi.

Zahodni državniiki tega nagnenja nasprotni strani niso nikoli zagrabili v celoti, ker so moč orožja resno ocenjevali, besedne moči pa ne. Če bi bilo drugače, bi oklep molka, ki zavzema pol sveta, ne ostajal polnih štirideset let skoraj nedotaknjen.

Za tem oklepom se je prvič v zgodovini uresničil najpopolnejši državni monopol, monopol ne samo v izdelovanju in razdeljevanju dobrin, ampak tudi monopol v izdelovanju in razdeljevanju misli, mnenj in občutenj. To ni obtožba, ampak trezna ugotovitev. Prav tako trezna dejstvo je, da pričenja koeksistencija tam, kjer nehata natočevanje in pregonska blaznost. Natočevanje in pregonska blaznost pa lahko preneha samo, če zopet poženejo krvni otok svobodne besede.

Iz zgoraj povedanega sledi, da je svobodna izmenjava besede v našo korist in proti koristim nasprotni strani. Logična

posledica tega dejstva je, da bi morali na dnevi red diplomatskih konferenc postaviti tudi pogajanja o svobodni izmenjavi besede. Za to pa moramo biti pripravljeni plačati primerno ceno. Kako čudno je, da tega poiskusa niso še nikoli resno načeli. Pogajajo in barantajo o vprašanih procedurah, oboroževanju, o vprašanih diplomatskih priznanj raznih držav, o psiholoških oboroževalnih problemih pa še nikoli niso resno razpravljali ob konferenčnih mizah.

Pod pojmom »psihološka oborožitev« ne razumen osebo morda kritike, s katero ena dežela drugo napada. Pravica kritike je na mednarodni kot na narodni ravni osnovna pravica. Kritika tudi ne more povzročiti velike škode, če ima vsaka dežela možnost, da pred javnostjo dežele, ki kritizira, svoje stališče tudi obrazloži. Kritika pa postaja mednarodni strup, če napadeni deželi odrekajo pravico obrambe. Psihološka oborožitev pričenja takrat, ko neka vlada prepoveduje izmenjavo zamisli in informacij z ostalim svetom. Psihološka oborožitev postaja napadna, če taka vlada, zabarikadirana za cenzurnimi okopi, spušta v svet propagandne salve.

Če bi gospodje, ki vodijo našo usodo, resno pretresali vprašanje moči besede, bi psihološko orožje že davno zašlo na dnevni red trdih mednarodnih pogajanj in bi tudi to orožje bilo podvrženo ostrim definicijam. Ali je res utopija vztrajno in trdozvo zahtevati na diplomatskih konferencah minimum psihološke razorožitve, ki bi jamčila neoviran razširjanje časnikov, revij, knjig in filmov, ki bi razrahljala potovalne omejitve in dvignila izmenjavo studentov, učiteljev in umetnikov? Ne bi mogel reči, kakšen bi bil uspeh takih naporov, kako dolgo in potrpežljivo bi ta vprašanja morali postavljati na tapet in kakšno ceno bi morali plačati v obliki gospodarskih in političnih koncesij. Gre za to, da takega poiskusa še nikoli niso resno jemali v poštev. Take malenkosti prepuščajo organizaciji UNESCO, ker imajo državniiki druge skrb. In vendar je jasno, da bi psihološka razorožitev, pa naj jo že zbarantamo, odkupimo ali diplomatsko izsilimo, sprožila mirno verižno reakcijo in nas pripeljala skoraj avtomatično v fizično razorožitev.

Nam je nujno potrebna ofenziva za svobodno misli. Dejal sem, da nam mnogo ne koristi, da obtožujemo nasprotno stran

Ravnateljstvo Državne trgovske akademije v Trstu sporoča, da se bodo vpisovanja za šolsko leto 1959-60 vršila od 1. do 25. septembra vsak dan od 9 do 12. ure.

Potrebna obvestila se dajo v tajništvo zavoda, Piazzale V. Gioberti 4.

Tajništvo Državne nižje strokovne šole v Trstu (pri Sv. Ivanu) sprejema vpise v vse tri razrede vsak delavnik od 10 do 12. ure.

Popravni izpiti začnejo 7. septembra 1959. Točen razpored je na oglasni deski zavoda.

Ravnateljstvo Državne nižje industrijske strokovne šole v Trstu, Rojan - Ul. Montorsino št. 8 obvešča vse prizadete, da se vrši vpisovanje za vse tri razrede za novo šolsko leto 1959-60, od 1. do 25. septembra vsak dan od 9 do 12. ure.

Opozarja nadalje, da se prično vsi popravni izpiti (razredni in nižji tečajni), v ponedeljek dne 7. septembra ob 8.30 zjutraj, po razporedu in urniku objavljenima na oglasni deski šole.

Na Državni višji realni gimnaziji s slovenskim učnim jezikom v Trstu, ki ima poleg razredov z znanstvenim učnim načrtom (realnim) tudi popolne razrede s klasičnim učnim načrtom se vrši vpisovanje za šolsko leto 1959-60 od 1. avgusta do vključno 10. septembra vsak dan od 10 do 12. ure v tajništvo zavoda v Ulici Lazzaretto vecchio 9-11.

Navodila glede vpisovanja so razvidna na zavodovi oglasni deski.

V jesenskem roku šolskega leta 1959-60 se prično popravni izpiti 2. septembra s pismenim izpitom iz slovenščine. Pričetek izpitov bo vsak dan ob 8.30.

Ravnateljstvo Državne industrijskega strokovnega tečaja v Dolini obvešča, da se vrši vpisovanje za vse tri razrede za novo šolsko leto 1959-60 od 1. do 25. septembra vsak dan od 9 do 12. ure.

Ostala potrebna obvestila daje tajništvo šole.

Ravnateljstvo nadalje obvešča vse učence, da se bodo vsi popravni izpiti začeli v ponedeljek dne 7. septembra ob 8.30 s pismeno nalogo iz slovenščine. Razpored izpitov je izobešen na šolski razglasni deski.

Na Slovenskem učiteljsku v Trstu se bodo začeli popravni in tudi vstopni izpiti 2. septembra ob 8.30 uri. Vpisovanje traja do 25. septembra.

Ravnateljstvo dvoletnega strokovno-industrijskega tečaja v Nabrežini s oddeljenimi razredi v Sv. Križu obvešča starše in učence, da se vrši vpisovanje za novo šolsko leto 1959-60 vsak torek, sredo in petek od 10 do 12. ure in to do 25. septembra t.l. Vsa pojasnila o potrebnih dokumentih dobite na oglasni deski v I. nadstropju šole v Nabrežini, Trg sv. Roka.

Ravnateljstvo slovenske nižje srednje šole v Trstu pri Sv. Jakobu obvešča učence, da se bodo vsi popravni izpiti pričeli 7. septembra s pismeno nalogo iz slovenščine.

Obenem sporoča, da se je vpisovanje v vse razrede že pričelo. Vpišete se lahko dnevno od 9 do 12. ure. Učenci, ki imate popravne izpite, se vpišete takoj po opravljenem ustnem izpitu.

Ravnateljstvo državne industrijske strokovne šole na Opčinah obvešča starše, da se vrši vpisovanje za šolsko leto 1959-60 vsak dan od 9 do 12. ure do vključno 25. septembra.

Isto ravnateljstvo obvešča, da se začnejo popravni izpiti v ponedeljek 7. septembra ob 8.30.

Razpored izpitov je objavljen na oglasni deski zavoda.

Dogodki doma

CEPLJENJE OTROK PROTI KOZAM IN DAVICI. Na tržaškem županstvu bodo od 1. sept. do 31. okt. cepili otroke proti kozam in davici. Cepljenje je obvezno za vse otroke, ki so bili rojeni od 1. jan. do 31. avg. 1958 in za tiste, ki so bili že prej rojeni in še niso cepljeni. Razpošiljali bodo pozive; kdor pa ga ne bi prejel, se mora zglasiti na ambulantni, kateri pripada.

SEZNAMI KMETIJSKIH ZAVAROVANCEV so bili danes objavljeni in bodo razobešeni 15 dni. Na seznamih so razvidna imena plačevalca, število delovnih dni in višina letnega prispevka za 1960. Interesente opozarjamo, da si ogledajo sezname in da vložijo - ob ugotovitvi pogrškov - prizivo do 30. sept. Seznami so objavljeni v občinskih uradih. Vključeni morajo biti vsi, ki so nad 30 delovnih dni zaposleni na svojih kmetijah.

PODPORE OSKODOVANEC ZARADI LANSKE SUSE. Kmetijsko nadzornišvo bo razdelilo okrog 16 milijonov lir prizadeletim kmetom. Podpora bo dobilo 240 kmetov s Tržaškega, 143 iz nabrežinske občine, 71 iz milškega, 148 iz zgornjske, 59 iz repentaborske in 287 iz dolinske občine. Tretjina podpora je v živilih, dve tretjini pa v krmlilih.

PATENTINI ZA MOTOCICLISTE. Po novem zakonu o cestnem prometu si bodo morali v bodoče vsi motociclisti nabaviti patentin oziroma položiti izpit pri inspektoratih za motorizacijo. Brez izpita bodo prejeti patentini vsi tisti, ki so bili l. 7. 1959 lastniki dokumenta o cirkulaciji motornih koles in ki vložijo prošnjo za patentin do 1. 11. 59. Po 1. nov. bodo interesenti, ki so zadostili tem predpisom, poklicani na pregled in bodo morali predložiti naslednje dokumente: 1) dokument o cirkulaciji motornih koles, ki izpričuje, da je lastnik dokumenta tudi zadnji posestnik vozila od 1. 7. 1959 dalje; 2) osebno izkaznico; 3) eno fotografijo format 35 x 45 mm, ki je od lastnika na zadnji strani podpisana; 4) potrdilo o stalnem bivanju, ki ni starejše od 3 mesecev; lir 150. Po pošti inspektorat prošnji ne sprejema.

PODPIRAJTE SLOVENSKO DOBRODELNO DRUŠTVO

DAROVI

Biseromašnik prečisti g. msgr. Matija Skabar daruje ob priliki 60 letnice mašniškega posvečenja lir 3000.-SDD. Prisrčna hvala.

Odgovorni urednik:

Prof. IVAN RUDOLF

Tiskarna Adria, d. d. v Trstu

Uredništvo in uprava:

Trst, ul. Machiavelli 22-II. - tel. 3-62-75

Dopisi za uredništvo:

ulica S. Anastasio 1/c - Tel. 23-039

Goriško uredništvo:

Gorica, Riva Piazzutta 18-I.

CENA: posamezna številka L 30.-

Naročnina:

mesečno L 50.- — letno L 600.-

Za inozemstvo:

mesečno L 90.- — letno L 1000.-

Poštni čekovni račun: Trst št. 11-7223

Dne 27. avgusta t. l. je nenadoma preminula v Moso-Pusteria naša predraga

Olga Vatovec vd. Panjek

V imenu vseh sorodnikov sporočajo žalostno vest posinovljenca Dušan in Albin, sestri Valerija z možem Kalom Furlan in Ano vdovo Lempfert ter svak Josip Panjek.

Nepozabno pokojnico smo pokopali 29. avgusta t. l. v družinsko grobnico v Trstu.

Istočasno se posebno globoko ganjeni zahvaljujemo prijateljem in znanec, ki so se tako množično udeležili pogreba in se s cvetjem ali kakršenkoli drug način oddolžili spominu predrage pokojnice.

Trst, 30. avgusta 1959.

Zalujoče družine: VATOVEC - PANJEK

FURLAN in LEMPERT